

Değerli Meclis üyeleri, basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi şahsım ve Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

Ülke olarak geçen yıl yaz aylarında hep beraber yaşadığımız zor günlerin; bu ay açıklanan bazı makroekonomik değişkenlerdeki iyileşme ile birlikte, yavaş yavaş geride kaldığını söyleyebilmek, hepimiz açısından mutluluk verici bir durumdur. Geçtiğimiz yıl aynı dönemlerde maruz kaldığımız, kur şoku nedeniyle makroekonomik dengelerdeki bozulma ile hepimiz çok zor günler geçirdik. Gerek hükümetimizin uygulamaya koyduğu politikalar, gerekse millet olarak ortaya koyduğumuz kararlı duruş sayesinde, en azından bugün gelecek güzel günlerin hayalini kurabiliyoruz.

Değerli meclis üyeleri;

Diğer taraftan; jeopolitik belirsizlikler ve yurtiçinde düşük talep seviyesi, büyüme dinamiklerini olumsuz yönde etkilerken; son aylardaki iyileşmeye rağmen Türkiye ekonomisi hala istenilen seviyeye gelememiştir. Dış talebin olumlu katkısına rağmen, iç talepte beklenen artışın ortaya çıkmaması, ekonomik dengelenme sürecini yavaşlatmaktadır. Ekonomik direncin korumasını, enflasyon düşüşü ve cari fazla desteklese de, ülkenin yüklü dış finansman ihtiyacı ve ekonomi dışı belirsizlikler, TL üzerindeki baskının devam etmesine neden oluyor, kırılganlık varlığını korumaktadır.

Özellikle reel sektör yatırımlarında son sekiz çeyrek dönemde daralma söz konusu. Şirketlerin yaklaşık 220 milyar dolar borcu var ve dolarizasyon sorunu ile kurdaki oynaklık, firmaların bilançolarını olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor. Önceliklendirilmesi gereken, bu sorunların ivedi bir şekilde çözüme kavuşturulmasıdır. Bu sorunlar ortadan kaldırılmadan uygulamaya konulan, kredi ve teşvik paketleri, yatırımlar ve istihdam üzerinde etkisi oldukça kısıtlı kalacaktır. Finansal yapıda ortaya çıkacak bir bozulmanın, özel sektör borcunun kamu borcuna dönüşmesine neden olacağını hatırlatmak isterim. Diğer taraftan, yüksek dış borca sahip ekonomiler, ülke para birimlerinin yabancı para birimleri karşısında değer kayıpları durumunda dirençsiz kalmaktadır. İthalata bağımlılığı ve yüksek borçluluğa sahip sektörlerde, kur şokları maliyetleri arttırırken enflasyon üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Son on yılda, kredi ve teşvik hacminde önemli artışlar olduğu halde, söz konusu kaynaklar katma değerli üretime gitmeyerek, büyüme ne yazık ki potansiyelin altında kalmıştır. Proje bazlı teşvik sisteminin uygulama alanının genişlemesi ve teşvik edilmesi, ekonomik dinamikler açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Söz konusu destek sistemi ile kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler doğrultusunda, ülkemizin mevcut durumda veya gelecekte ortaya çıkabilecek kritik ihtiyaçlarını karşılayacak, arz güvenliğini sağlayacak, dışa bağımlılığı azaltacak, teknolojik dönüşümünü gerçekleştirecek, yenilikçi, AR – GE yoğun ve yüksek katma değerli yatırımların artmasına katkı sağlayacaktır.

Değerli Meclis Üyeleri;

Merkez Bankası tarafından yapılan, “Faiz, Yatırım ve Verimlilik İlişkisi” adlı çalışmada, verimli küçük firmaların yatırım kredilerine erişiminin desteklenmesinin önem taşıdığı tespiti yer almaktadır. Son 50 yıllık dönem göz önüne alındığında; kriz dönemleri istisna olmak üzere, küresel ekonomik büyümenin parlak bir performans sergilediği görülmektedir. Ancak son dönemde hem küresel ekonominin ve özellikle de içinde Türkiye'nin de olduğu gelişme yolundaki ülkelerin büyüme oranları azalma eğilimine girmiştir. Türkiye son dönemde daha az kaynak ile daha fazla büyümek zorunda olan bir ülke olmuştur. Bunun için de kaynaklarını verimli kullanmak zorundadır.

Verimlilikten uzak, ürün ve hizmette yenilik sağlamayan, teknolojik anlamda gelişmeleri öngöremeyen firmalar, yerine daha dinamik ve yenilikçi firmaların desteklenmesi gerektiğini savunan görüşler son dönemde ağırlık kazanmaya başlamıştır. “Hızlı büyüyen KOBİ” kapsamındaki firmalara finansmana erişimde pozitif bir ayrımcılık yapıp yapılamayacağını irdelenmesi gerekmektedir.

Merkez Bankası yapısal bir düzenleme ile bankaların fon kullandırmada kaynak tahsisatını verimli imalat firmalarına yönlendirmesine olanak sağlaması mümkün müdür? Bu sorunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan aynı çalışmada, Yerli Makine İmalatı Cazip Mi? Sorusu irdelenmektedir. Yerli makine satın alınmasını mümkün kılacak her türlü düzenlemeye ihtiyacımız var. Merkez Bankası analistlerinin 2019 Kasım ayında yaptıkları “İhracatta ithal girdi kullanımının tahmini” isimli raporda; tedarik zinciri hesaba katıldığında Türkiye’deki ihracatta %45 civarında ithal girdi kullanıldığı tespit edilmiştir. 2006-2016 ortalamaları incelendiğinde; Türkiye ihracatında ithal girdi payının bu dönem içerisinde istikrarlı bir seyir izlediği belirlenmiştir. Bu sebeple; Türk lirasının değer kaybettiği dönemlerde doğrudan veya dolaylı olarak ithal girdi kullanımı yüksek olan firmaların rekabetçi fiyatlama yapamadığı, buna bağlı olarak kur değer kaybı sonrası beklenen ihracat artışının sınırlandığı ortaya çıkmaktadır.

Sayın Meclis Üyeleri, izninizle makroekonomik gelişmelerle ilgili bazı tespitlerimi siz değerli meclis üyelerimizle paylaşmak istiyorum;

Merkez Bankası'nın yayımladığı veri seti dönemi dikkate alındığında bu yılki en yüksek yıllıklandırılmış cari fazla rakamına ulaştık. Olumlu taraf cari fazla ile birlikte döviz talebinin azalmasıdır. Diğer taraftan, cari açık, yatırımlar ile tasarruflar arasındaki açığın bir sonucu olduğu unutulmamalıdır. Ne yazık ki bizde cari fazlanın nedeni, tasarrufların artmasından değil, yatırımların seviyesinin düşük kalmasından yani üretimsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu durum, ekonomide üretimin azalmasına, ekonominin istihdam yaratma kapasitesin düşmesine ve nihayetinde işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan ithalatın azalması cari açığı fazlaya dönüştürürken, ithalattan elde edilen vergi gelirleri azalacak, bunun da bütçe açıklarının da artmasına neden olacağı unutulmamalıdır.

İç talepteki zayıflık ve sanayi üretiminde istenilen seviyelere henüz ulaşamaması ve bunun sonucu ithalat talebindeki daralma, önümüzdeki dönemde cari fazlanın devam edeceğini gösteriyor.

Unutulmaması gereken önemli husus, cari fazla verilen yıllarda (1988-1989-1991-1994-1998-2001-2019) ya ekonomi küçülmüş ya da potansiyelin altında büyüme rakamları gerçekleşmiştir. Yatırım seviyesini arttırıp tasarrufların üzerine çıkartabilirsek hem sağlıklı bir cari fazlayı hem de büyümeyi gerçekleştirebiliriz.

Sanayi üretimi Eylülde bir önceki yılın aynı ayına göre %3,4 artarken, bir önceki çeyreğe göre mevsim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi %1,6 arttı. Son bir yılda hem aylık hem de yıllık bazda ilk kez artışın ortaya çıkması sanayi üretiminde bir toparlanmaya işaret ediyor. Burada önemli olan arındırılmış sermaye ve ara malları üretimindeki artışın ortaya çıkması, gelecek dönemde üretimin devamlılığı açısından oldukça önemli olup, bu artışın sürdürülebilir olması büyüme açısından büyük önem arz etmektedir. Eylül ayındaki toparlanma, Temmuz ve Ağustos ayının bir düzeltilmesi şeklinde okunabilir. Yıllık bazda 13 ay sonra gelen pozitif rakam toparlanma açısından önemli bir rakamdır.

Değerli Meclis Üyeleri;

Büyümenin öncü göstergesi olan sanayi üretim endeksinin, 3. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yıllık artışın %0,8 olması ve dört çeyrek sonrası pozitif dönmeye dönüşmesi oldukça önemli. Üçüncü çeyrekte %1 seviyesinde pozitif bir büyüme rakamını görebiliriz. Dördüncü çeyrekte diğer çeyrek dönemlere göre büyüme rakamında bir ivmelenmenin olacağı düşünülüyor. Önceki çeyreklerdeki negatif büyüme performansı dikkate alındığında, yılsonu büyümenin YEP tahminine yakın seviyesinde gerçekleşmesi muhtemeldir.

Düşük büyüme rakamları yeterli tasarruf yaratamadığından borç yükünü arttıracak unutulmamalıdır. Gerekli büyüme % 3 ve altı büyüme değil daha üzerinde bir büyümedir. Bunun üzerine çıkabilirsek, artı değer ortaya çıkar, bu değerle de ödenmesi gereken borç ve faiz ödenir, ortaya çıkan tasarrufla da yatırım seviyesi yükselir.

Bundan sonraki süreçte yapılması gereken, ekonominin, yatırım, üretim ve teknolojiye dayalı bir büyüme modeli ile dengelenme sürecinin sağlanması ve kötü günlerin geride kalmasıdır.

İşsizlik 18 aydır artmaya devam ediyor. İşsizliğin en önemli nedeni ekonominin istihdam yaratma kapasitesini kaybetmesidir. Geçmiş kriz dönemlerinde alınan politika tercihleri ile işsizlik rakamlarında bugüne göre daha erken iyileşme söz konusu iken, işsizliğin artmaya devam etmesi döngüsel işsizlik yaşandığının önemli bir göstergesidir. İç talepteki zayıflığa bağlı olarak ortaya çıkan döngüsel işsizlik, ekonomide gelir yaratma kapasitesini kısıtlayacak, ekonomide talep seviyesinde gerilmeye neden olarak bir kısır döngü ile hem gelir yaratamama hem de daha yüksek oranlı bir işsizliğe neden olacaktır. Döngüsel işsizlik, istem dışı, uzun süre devam eden ve yapışkan hale gelen işsizliktir. Bu işsizliğin olumsuz tarafı, duygusal maliyet ortaya çıkarmasıdır. Uzun süre işsiz kalan ve iş arayan kesim ümitsizlik ve yaşadığı çaresizlikle, özgüvenini yitirir, beşeri sermayesi aşınarak cari işsizlik seviyesinin daha da artmasına neden olur.

İşsizliği azaltmak için öncelikle eğitime ağırlık verilmesi ve katma değeri yüksek üretim yapabilecek nitelikli işgücü yetiştirilmesi gerekir.

Yükseköğretimde niceliksel bir artıştan daha ziyade niteliksel bir artış hedeflenmeli ona göre bir eğitim politikası tercih edilmelidir. Herkes üniversite mezunu olursa diğer işleri kim yapacak? Yüksek borçluluğa sahip reel sektörün istihdam yaratma kapasitesini arttırmak istiyorsak; ücret dışındaki yüklerin de kalıcı olarak azaltılması gerekmektedir.

Geçen yıl ekim ayında %25,24 olan enflasyon bu gün %8,55 seviyelerine kadar düşmesi oldukça önemli. Bu düşüşte, TL'deki son aylardaki istikrar, ılımlı talep ve baz etkisi etkili oldu. Fiyat istikrarı ile birlikte, öngörülebilirlik artacak, risk primi düşecek, faizler düşerek yatırım ortamı iyileşecektir. İçinde bulunduğumuz ay ile birlikte baz etkisi ortandan kalacak yeniden çift haneli enflasyon rakamları ile karşı karşıya kalacağımız unutulmamalıdır. Enflasyonda önemli olan tek haneli rakamlarda sürdürülebilirliğin olmasıdır.

Dış ticaret açısından kurdaki yükselmeye rağmen ihracatta önemli mesafeler kat edemedik. Dış ticarete dengelenme ithalat azalışından kaynaklandı.

Kur seviyesi ihracatçıya çok fazla avantaj sağlamıyor. Bunun en önemli nedeni henüz fiyat istikrarının kalıcı olarak sağlanamaması sonucu maliyet artışı ve ihracat yapısının dinamizm kazanamamasıdır.

Bu sorun sadece bizim sorunumuz değildir, küresel piyasalardaki belirsizlik ortamı, talep seviyesini azaltarak dünya ticaret hacmin olumsuz yönde etkilemektedir.

Piyasalarda, öngörülebilirlik sorunu hala devam ediyor. Bu ortamda finansal aktiviteler artar ve yatırımcı üretmek yerine kısa vadeli finansal kazançlara yönelir. Enflasyon sorunu kalıcı olarak çözülmedikçe ve firmaların bilanço sorunları giderilmedikçe, yatırım iştahının her geçen gün azalmaya devam edeceği unutulmamalıdır.

Ekonomik dengelenme sürecinin sağlanmasında, ekonomik aktörlerin makroekonomik değişkenler üzerindeki geleceği yönelik beklentileri oldukça önemlidir. Rasyonel beklentiler teorisine göre “Beklentiler hangi yöndeysen, gerçekleşme de o yönde olur.” Beklentileri iyi yönlendirebildiğimiz ölçüde dengelenme süreci de hızlanacaktır.

Belirsizlik ortamında, politika yapıcılarının hedef tutarsızlık sorunu ile karşı karşıya kalmaması oldukça önemlidir. Gelecek ile ilgili bir tahmin ortaya koyarken bu tahminlerinde tutarlı davranması ekonominin dengelenmesinin açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda makroekonomik dengelenmenin sağlanmasında, ekonomi politika yapıcılarının tercih ettiği plan ve programların, kamuoyunu ikna etmesi, belirsizliğin ve öngörülebilirliğin ortadan kalkmasına katkı sağlayacaktır.

Yılın sonuna yaklaşırken asgari ücret tartışmaları da başladı. Asgari Ücret Tespit Komisyonu ilk toplantısını pazartesi günü yapacak. Geçtiğimiz yıl tüm uyarılarımıza rağmen asgari ücrete yüksek oranda, yüzde 26’lık bir artış yapılmıştı. Tartışma sürecinde ben de biraz sert bir çıkışla “el kesesinden hovardalık yapmayın” diye uyardım. “Devletimiz gerçekten asgari ücretle çalışanlara bir katkı sağlamak istiyorsa, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi asgari ücret üzerinden alınan vergileri kaldırsın ve bu şekilde destek olsun” demiştim.

Bu yıl da bu çağrılarımı tekrarlamak istiyorum. Kayıp kaçakların yükü asgari ücretlinin sırtına yüklenmemelidir.

Burada bir konuya daha dikkat çekmek istiyorum. Geçen yıl yüksek oranlı artış yapılırken 12 ay süreyle 500 kişiye kadar çalışanı olan işletmelerde 150 liralık, 500’ün üzerinde çalışanı olan işletmelerde ise 101 liralık bir destek primi söz konusuydu. Bu destekler, yüksek oranlı artıştan kaynaklanan yükümüzü bir nebze olsun hafifletmişti. Dolayısıyla yeni asgari ücret değerlendirilirken ülke gerçekleri ve hedef enflasyon ile son üç yılda asgari ücrete yapılan yüksek artışların getirdiği yüklerin de dikkate alınacağını umuyoruz.

Diğer yandan asgari ücretin sadece çalışanın eline geçen minimum ücret olarak değerlendirilmemesi gerekir. Ülkemizde asgari ücret ayrıca birçok şeyin de ölçüsü. Birçok ödeme asgari ücrete göre belirlenmektedir. Dolayısıyla burada yapılan yüksek artışlar üzerimizdeki diğer yükleri de olması gerekenden fazla artırmaktadır.

Asgari ücret tespit komisyonu, yeni ücreti belirlerken, bu hususları da dikkate almalı, hedef enflasyon ve ülke gerçeklerine göre hareket etmelidir.

Sözlerime burada son veriyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum...